

Самотність (скорочено)

Ервін Умеров

Ервін Умеров

Оповідання "Самотність"

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Його звали Сабирли (терплячий (кримськотат.)). Його мати була породистою вівчаркою. Шкура його батька – здоровенного вовка – довго лежала на підлозі коло ліжка Сулеймана. Своєю появою на світ Сабирли зобов'язаний Дагджи, далекому своякові пастуха Сулеймана.

Дагджи був помітним чоловіком у селі. Замолоду він побував у Мецці й Туреччині, об'їздив Балкани, довго жив у Середній Азії, знав кілька мов. Але з роками повернувся в рідні краї та й пішов на чаїр (дикий, фруктовий сад у горах) продовжувати заняття своїх предків, від яких успадкував прізвище Дагджи (лісник). У селі Дагджи з'являвся рідко, не часто заходив до односельців. Але коли дізнався, що вівчар Сулейман купив породисту вівчарку, пішов до пастуха. А через місяць Дагджи взяв Сулейманову вівчарку і прив'язав у лісі. Коли вночі вовк підім'яв її під себе, Дагджи застрелив його, бо знав, що після спарювання вовк загризе вівчарку. З того часу почалося життя Сабирли.

Зараз Сабирли багато років, у нього бракує одного вуха й хвоста. Він втратив їх, коли йому було п'ять років. Тоді була зима. Вочі Сабирли обходив вівчарню. Раптом з'явився вовк. Зав'язалась смертельна гризня. Сулейман вискочив на шум і напоровся на клубок вовків. Чоловікові роздерли живіт. Сабирли перекусили хвоста, розірвали вухо. Врятували пса два оглушливі постріли з рушниць, які зробила дружина вівчаря Пакізе. Пастух Сулейман був уже мертвим. Сабирли тихо скімлив біля брами. Тоді собаку вперше охопило почуття самотності.

Пакізе весь час голосила, обнімаючи сина Айдера, якому було 12 років. Заступити батька він ще не міг, лише допомагав рвати тютюн, збирати фрукти, доглядати за худобою і ходив до школи.

Сабирли віддали іншому вівчарю, який люто зненавидів собаку. Чоловік відшмагав його батогом. Через день вівчар знову замахнувся, тоді пес мовчки пішов на нього. Сабирли не погнався за вівчарем, а повернувся додому. Айдер палко обняв його за шию.

Пройшло кілька років. Айдер пас вівці. І знову життя пішло, як і раніше, – Сабирли допомагав заганяти отару, а вночі її охороняв.

Коли Пакізе померла, Сабирли всю ніч вив до місяця. Після цього він почав частіше

відчувати, як ломає кості, він поважчав – непомітно підкрадалася старість.

З малих літ Сабирли мав одну слабкість – цікавість. Через це все життя потрапляв у різні оказії. Ще цуцням він дуже зацікавився жаринами і обпik носа. А якось лежав у хліві, де корова народила телятко. Собака понюхав його, а корова підкинула Сабирли рогами.

Старий, збагачений досвідом Сабирли не позбувся цієї дурної звички.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

... Почалася війна. Прийшов голод, хати окутала тьма. Айдер пішов на фронт. А потім забрали овець, корів і коней. Сабирли залишився без роботи. З'явилися німці. Сабирли ще не знав, що це вороги. Але якось у селі побачив, що вони застрелили руду сучку. Сабирли зрозумів: якщо втратить пильність, йому загрожує більша небезпека, ніж колись. Хати були порожні. В одній, куди недавно вселився старий Дагджи, голосила його дружина – вона знала, що буде з невісткою та онукою, яких недавно забрали з дому німці, адже Айдер добровольцем пішов на фронт...

Сабирли все більше почувався самотнім. Йому приснилося, ніби на дворі весна, тепло гріє весняне сонце, поруч ходить маленька донька Айдера.

Сабирли прокинувся і в нього вистрелили. Гостро заболіло у задній правій лапі. З великим зусиллям він пошкутильгав на трьох лапах. Біль наростав. Собака не знав, куди йти, де приткнутись, але хотів піти якомога далі від села, де стало погано і де відбуваються страшні, незрозумілі речі...

У перші дні, коли нога опухла і він не міг рухатись, пересилиючи відразу, пес харчувався гнилими падалицями. А ще він вибирав обережно губами цілющі трави. На щастя, куля не зачепила кістки – через тиждень Сабирли пошкутильгав на полювання. Він упіймав жирного щура.

Собаку тягнуло в село, до людей, він страждав не так від голоду і холоду, як від самотності. Щоночі йому снівся Айдер.

Взимку Сабирли не витримав, всю ніч блукав околицями села, а під ранок прокрався до своєї хати. Хлів згорів, двері й вікна були забиті. Обійшов дім і городом зайшов на подвір'я Дагджи, що не зі своєї волі вже давно покинув любий його серцю чаїр. Старий відразу впізнав пса, приніс йому залишки їжі. Сабирли почав зрідка навідуватись до Дагджи і щоразу одержував якусь їжу. Навесні старого не стало, а заходити в інші будинки пес не наважувався, та й хто б його міг нагодувати, якщо люди самі пухли з голоду.

А незабаром трапилось ось що – знову підвела цікавість.

На галявині він помітив круглу блискучу річ. Сабирли підійшов, понюхав, обійшов її, постояв і легенько доторкнувся лапою. І тут стався вибух. Дивно, як він залишився живим. І як він досі не напоровся на одну з тих численних мін, які наставляли для партизанів, що спускались із гір, німці по всьому чаїру.

Контужений Сабирли все частіше хворів. Коли наближався до села, бачив людей зі

зброєю: солдати оточили село.

Сабирли помітив якесь незвичне пожвавлення в селі: жінки, діти і старі потяглися з вузлами й лантухами до школи і там, на майдані, збились у жалюгідну купу. Діти плакали, дорослі перемовлялися тихо й розгублено. Потім під'їхали машини і всіх забрали. Село лишилося пустим.

Сабирли пішов до свого лігвиська. Він погано себе почував, незрозумілі події в селі переповнювали його тривогою і страхом.

Через якийсь час Сабирли знову спустився в село: голод так зводив шлунка, що пес іноді втрачав свідомість. У селі не було нікого. Собака впіймав необережну курку. А коли повернувся у рів, куди висипали сміття і де упіймав курку, вулицею прогуркотіла підвода.

Високий бородатий чоловік стояв на передку і поганяв батоном худу конячину. Із воза стирчали ніжки столів, стільців, зверху на пожитках лежав дитячий триколісний велосипед. У двох мішках квоктали і тріпотіли кури.

Віз проїхав, Сабирли обережно виліз, подивився вслід і злякано заляк: він побачив себе у дзеркалі шафи. Сабирли заворожено побіг за возом. Йому було цікаво ось так бігти і самому дивитися, як він біжить за підводою. Уперше за останні кілька років він розвеселився.

Раптом на тому місці, де недавно Сабирли бачив свій безвухий писок, з'явилося ягня. Ягня замакло, шарпнулося, дзеркальні дверцята шафи зачинилися, і Сабирли знову побачив себе. Віз приїхав до колгоспної конюшні.

Із наближенням лінії фронту до Криму коней і всю колгоспну худобу забрали, лишився тільки кульгавий Рябий і Чатир, на одному оці якого перед війною з'явилося більмо. Рябого забрали і з'їли румуни, коли відступали з села. А Чатиром, коли прийшли свої, зорали кілька гектарів землі.

Сабирли почув голосну лайку, цвѐхання батога... Підвода стояла. Собака непомітно відбіг, проліз через дірку в плоті. Шкапина, запряжена у віз, стояла на колінах, дрібно тремтіла й мотала головою. Бородань зіскочив із воза, з розмаху вперіщив її батоном по голові, животі, по крупу. На змиленому боку конячини залишилися глибокі темні басамани. Із ока текла кривава сльоза. Коняка хрипко дихала і мотала головою. Одна нога у коня була зламана. Бородань із свистом батюжив коня. Сабирли стало страшно від його скаженої люті... Відкинувши батога, бородань підбіг до тину, витягнув кілка. Його вигляд був страшний.

Удари один за одним падали на голову коня. Шумно захрипівши, кінь захитався, повільно повалився і затріщав посторонками. Ярмо залізло йому на вуха і затулило витікаюче око...

Бородань раптом відкинув кілка і завмер, до чогось прислухаючись. З конюшні доносився голос Чатира. Бородань побіг, гупаючи чобітьми.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Сабирли осмілів і підійшов до хвіртки. Ледь помітно ворушилися мішки з курми, а високий ящик погойдувався. То зачине ягня намагалося вибратись на волю. У коня судомно шарпалася шкіра на шиї. Гостро пахло свіжою кров'ю. Сабирли почув цокання кінських копит і сховався за тином.

Під бороданем був Чатир, на якому колись їздив Айдер, господар собаки. Бородань грубо вхопив шкапу за ногу і відтягнув убік. Чатир із більмом на оці понуро стояв, чекаючи, що з ним будуть робити далі...

Бородань запрягав Чатира. Сабирли відчув, що на його очах чиниться ще одна несправедливість. Його терпець увірвався.

Собака повис на спині бороданя, повалив його на землю, клацнув іклами. Чатир навіть форкнув від здивування. Бородань був сильний. Він намагався задушити собаку. Боротьба йшла несамоविта. Зненацька щось торкнулося до спини Сабирли: Чатир упізнав його і тицьнув холодним носом у спину пса. Собака обернувся, і цим скористався бородань. Залізні пальці тугим кільцем стисли горлянку Сабирли. Собака здаватися не хотів і, на щастя, вислизнув...

Він довго відлежувався у густому бур'яні. У страшному сні його наздоганяв бородань з кілком. Сабирли був страшенно розбитий, боліла горлянка. Захотілося їсти. Ніби й не було вранці курочки...

Сабирли вибрався із бур'янів і обережно прослизнув до найближчого будинку. Він довго ходив, принохувався. Нічого їстівного не було.

Пес не розумів: як це можна – знятись усім селом, сісти в машини й поїхати? Невже вони збожеволіли? Пес не міг знати, що люди зібрались і покинули свої хати, худобу, могили предків не з доброї волі і що це не тільки село, яке Сабирли знав з цуценячих літ, порожнє, а спорожніло й сусіднє село і третє, п'яте, десяте, і соте, і так аж до самого моря.

Лишилися тільки бородані, що виповзають на світло в такі смутні часи і крадуть добро, що лишилося після виселених людей.

Сабирли відчув запах присмаленого хліба. Пес відчував, що хліб згорає. Двері в хаті були відчинені навстіж. Переборовши страх, Сабирли ступив за поріг. Він не міг дістати того хліба і пішов геть. Добре, що пішов, бо згодом повалив дим, почала горіти хата.

Над селом густішала темрява. Пес сів і почав терпляче чекати. Згодом він завив тонким скорботним голосом.

Сабирли знову підійшов до палаючого будинку. Він зроду не бачив такого великого вогнища. Давно його старі кості так не зігрівалися.

Раптом собака побачив, що метрів за двадцять від нього стояла непорушна людина!

Сабирли зачаївся під тином, з цього сховку дивися на свого можливого суперника.

Зовні людина була начебто нормальна: у чоботях, шинелі, з милицею, на яку ледь опиралась. В темряві Сабирли не побачив, що по щоках людини котяться сльози, як у того коня, якому бородань вибив око.

Собака голосно зітхнув. І тут людина хитнулася, взяла свого мішка, у якому щось металево дзенькнуло, сперлась на милицю і, потягнувши єдину ногу, пішла до

найближчого будинку. Звідти долітало голодне мукання. Сабирли пішов слідом, бо з мішка людини пахнув хліб.

Людина брала сіно і носила голодній худобі, яку покинули в хлівах.

Коли людина побачила Сабирли, то заохочувально покликала, а потім дала хліб. Сабирли за три рази, не випускаючи з рота, проковтнув шматок. У нього паморочилося в голові.

Добра людська долоня змусила Сабирли опустити голову і заплющити очі. І з-під заплющених повік, як недавно в цієї ж людини, у собаки викочувались одна за одною сльози...

Людина бубоніла до собаки. Сабирли зітхав: якби він міг пояснити, що з ним, якби він міг заговорити...

Людина віддала згодом собаці увесь свій хліб – пів буханця.

Потім вони довго тягали сіно, точніше, людина тягала, а Сабирли йшов поруч, забігав наперед. Вони обійшли всі двори, порозносили сіно всій худобі, що збереглася в селі у важкі воєнні роки.

Настав прохолодний німий ранок. Переставляючи милицю і здорову ногу, людина йшла із села. Сабирли зосереджено йшов поруч, низько опустивши до землі важку голову. Вони вийшли на горб. Людина витягнула з мішка дві банки м'ясних консервів. Розкраяла ножом і підсунула старому собаці. Той постояв, понюхав і відійшов.

Людині було важко встати. Вона сперлася рукою об землю, застогнавши, встала. Вона подивилася на жменю порошу, що опинився в долоні, поспішливо засунула її до кишені... Потім людина стала жадібно хватати і запаковувати кишеню сірим, м'яким пилом, що витікав між пальцями...

Людина опустила голову і пішла геть. Пес постояв, лизнув консерви і... потрюхикав за людиною. Людина налягала на милицю, Сабирли чомусь не наважувався догнати її.

Відстань між ними збільшувалася, зростала...

Нарешті Сабирли зовсім відстав. Собака поклав голову на лапи і витягнувся. На розплющене око Сабирли сіла муха, але він уже не міг її прогнати.

Закінчилась перша доба вигнання кримських татар зі своєї землі і почалася друга...

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.